

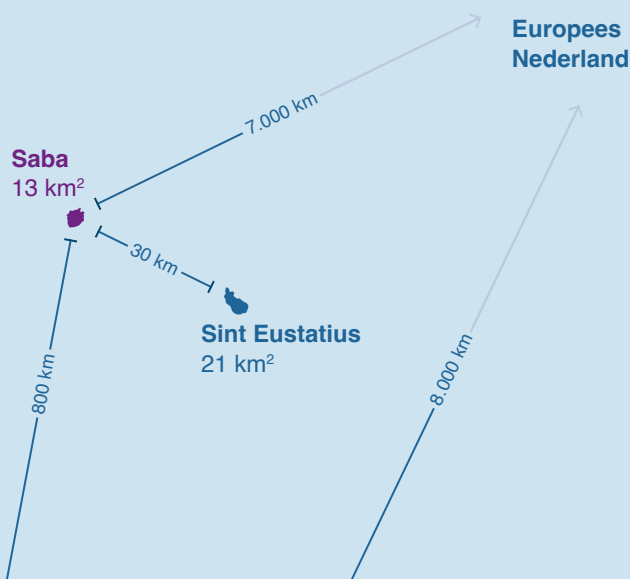
onderwijs in caribisch nederland

beknopte weergave

raad
wijs
onder

Deel C

Achtergrondinformatie

Bonaire
Benedenwinds Eiland

26.552 inwoners*

officiële taal:
Papiamentu en Nederlands

onderwijstaal:
Papiamentu (groep 1 en 2) en Nederlands (vanaf groep 3)

Europees-Nederlands onderwijsprogramma

9 basisscholen:
2.236 leerlingen**

1 scholengemeenschap voor voortgezet onderwijs en mbo:
2.459 leerlingen en studenten**

geen hbo

dependance van de Universiteit van Curaçao

Saba
Bovenwinds Eiland

2.158 inwoners*

officiële taal:
Engels en Nederlands

onderwijstaal:
Engels

deels Caribisch onderwijsprogramma (CXC)

1 basisschool:
159 leerlingen**

1 school voor voortgezet en beroepsonderwijs:
109 leerlingen en studenten**

geen hbo

particuliere Amerikaanse universiteit voor geneeskunde:
125-150 studenten**

Sint Eustatius
Bovenwinds Eiland

3.270 inwoners*

officiële taal:
Engels en Nederlands

onderwijstaal:
Engels

deels Caribisch onderwijsprogramma (CXC)

4 basisscholen:
328 leerlingen**

1 school voor voortgezet en beroepsonderwijs:
236 leerlingen en studenten**

geen hbo of universiteit

Aruba

Curaçao

* op 1 januari 2025

** in oktober 2025

inhoud

Met de publicatie *Onderwijs in Caribisch Nederland* geeft de raad een brede analyse van de werking van het Nederlandse onderwijssysteem op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. De publicatie bestaat uit drie delen:

Deel A: Conclusies en aanbevelingen

Deel B: Thema's uitgelicht op Bonaire, Saba en Sint Eustatius

Deel C: Achtergrondinformatie

Dit boekje is een beknopte weergave van de publicatie. Een samenvatting van deel A vindt u op pagina 3 t/m 8, onder 'Conclusies en aanbevelingen'. De inhoud van deel B is gevisualiseerd van pagina 9 t/m 12. Enkele feiten en cijfers van deel C vindt u in de infographic Achtergrondinformatie hiernaast.

De publicatie *Onderwijs in Caribisch Nederland* is tot stand gekomen na literatuuronderzoek, analyse van beleid en wetgeving en ruim 360 gesprekken met betrokkenen in en om het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. De raad heeft daarnaast bij verschillende werkbezoeken onderwijslocaties bezocht en werksessies georganiseerd met leraren, ouders, leerlingen en studenten, schoolleiders, onderwijsbestuurders, werkgevers en openbare lichamen.

De volledige tekst van deel A, B en C is in drie talen gepubliceerd op www.onderwijsraad.nl.

conclusies en aanbevelingen

In het kort

Ruim vijftien jaar geleden werd het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius onderdeel van het Nederlandse onderwijssysteem. Met de publicatie *Onderwijs in Caribisch Nederland* geeft de Onderwijsraad een brede analyse van de werking van het Nederlandse onderwijssysteem op deze drie eilanden. De raad verkent wat nodig is om binnen de kaders van dat systeem goed onderwijs te realiseren op de eilanden.

Kinderen en jongeren op Bonaire, Saba en Sint Eustatius hebben, net als hun leeftijdgenoten in de rest van Nederland, recht op goed onderwijs. De Onderwijsraad constateert dat er de afgelopen jaren belangrijke stappen zijn gezet om het onderwijs op de eilanden te versterken. Tegelijkertijd blijkt het Nederlandse onderwijssysteem nog onvoldoende afgestemd op de specifieke omstandigheden van de eilanden. Hierdoor is het recht op goed onderwijs in de praktijk nog niet voldoende geborgd. Individuele scholen en onderwijsorganisaties worden geconfronteerd met structurele kwetsbaarheden in het systeem. De raad adviseert de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een gerichte benadering te ontwikkelen die beter aansluit bij de specifieke omstandigheden waarin het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius wordt gerealiseerd.

Aanleiding: vijftien jaar na staatkundige veranderingen tijd voor analyse onderwijssysteem Bonaire, Saba en Sint Eustatius

Op 10 oktober 2010 (verder: 10-10-10) werden Bonaire, Saba en Sint Eustatius deel van Nederland. De Nederlandse minister van OCW werd verantwoordelijk voor het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Het onderwijs op de eilanden maakt daarmee volledig deel uit van het Nederlandse onderwijssysteem, en de Nederlandse regering draagt sindsdien een gelijke verantwoordelijkheid voor goed onderwijs in Europees en Caribisch Nederland.

In de jaren na de staatkundige veranderingen van 10-10-10 hebben overheidsinstanties en onderwijsorganisaties veel aandacht besteed aan afzonderlijke, urgente knelpunten die op korte termijn om aanpassing vroegen. Inmiddels zijn de grootste aanpassingen doorgevoerd. Er is ervaring opgedaan met het verzorgen van onderwijs en het voeren van onderwijsbeleid op de eilanden binnen de kaders van het Nederlandse onderwijssysteem. Nu, ruim vijftien jaar na de staatkundige veranderingen, is het tijd te bekijken hoe het onderwijssysteem als geheel functioneert op Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

Op verzoek van de minister van OCW verkent de Onderwijsraad in hoeverre binnen de kaders van het Nederlandse onderwijssysteem kan worden gezorgd voor goed onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

Conclusie: Nederlands onderwijssysteem onvoldoende afgestemd op situatie Bonaire, Saba en Sint Eustatius

De raad ziet dat de afgelopen jaren belangrijke stappen zijn gezet om het onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius te versterken. Maar het onderwijs op deze eilanden kent specifieke kwetsbaarheden, die niet altijd worden ondervangen binnen de huidige kaders van het Nederlandse onderwijssysteem. Daardoor is het recht op goed onderwijs op de eilanden in de praktijk onvoldoende gewaarborgd. De raad beschrijft drie belangrijke kwetsbaarheden van het onderwijs op de eilanden.

Bevinding een: leerlingen en studenten worden onvoldoende toegerust voor verschillende toekomstpaden

Voortgezet en beroepsonderwijs bereiden leerlingen en studenten voor op volwaardige deelname aan vervolgonderwijs, de samenleving en de arbeidsmarkt. Vanwege de beperkte mogelijkheden voor vervolgonderwijs en werk op Bonaire, Saba en Sint Eustatius verlaten veel leerlingen en studenten het eigen eiland en gaan studeren of werken in de Caribische regio of in Europees Nederland. De verschillende toekomstpaden die leerlingen en studenten van Bonaire, Saba en Sint Eustatius bewandelen, stellen uiteenlopende eisen aan hun toerusting, vooral wat betreft hun taalvaardigheid en inhoudelijke voorbereiding. Voor alle leerlingen en studenten is een (basis)beheersing van het Nederlands belangrijk. Daarnaast is het Engels essentieel op Saba en Sint Eustatius, en het Papiamentu op Bonaire. Opleidingen aan Nederlandstalige instellingen voor vervolgonderwijs, en overheidsbanen op de eilanden vragen om een goede beheersing van het Nederlands.

De kleinschaligheid van de onderwijsorganisaties op de eilanden maakt het lastig leerlingen en studenten toe te rusten voor verschillende toekomstpaden. Ook legt het (basis)onderwijs op de eilanden inhoudelijk meer nadruk op Europees Nederland en worden doorstroomroutes binnen de Caribische regio en tussen de eilanden minder goed gefaciliteerd dan die naar Europees Nederland. Dit, terwijl lokale en regionale routes een kansrijk alternatief bieden voor jongeren op de eilanden en deze routes doorgaans minder uitval kennen.

Bevinding twee: scholen kunnen onvoldoende inspelen op toenemende diversiteit in leerlingen- en studentenpopulaties

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius stijgt het aantal leerlingen en studenten met specifieke ondersteuningsbehoeften. Ook groeit de instroom van leerlingen en studenten van buiten het eiland. Hierdoor neemt de diversiteit in de klas toe. Het onderwijs moet daarop inspelen en leraren en schoolleiders krijgen te maken met meer en complexere onderwijs- en ondersteuningsvragen. Door de kleinschaligheid en de ligging ver van Europees Nederland ontbreken vaak de benodigde expertise en (buffer)capaciteit. Daardoor krijgen niet alle leerlingen en studenten op Bonaire, Saba en Sint Eustatius de ondersteuning die ze nodig hebben en neemt de druk op onderwijspersoneel toe.

De raad constateert dat het Nederlandse onderwijssysteem onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius onvoldoende in staat stelt hiervoor passende oplossingen te vinden. Bekostiging en wet- en regelgeving lopen in sommige gevallen achter. Zo is het onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het onderwijs aan meerderjarige nieuwkomers zonder startkwalificatie. En de financiering voor inclusief onderwijs op de eilanden is structureel ontoereikend.

Bevinding drie: onderwijsbesturen hebben onvoldoende mogelijkheden om hun verantwoordelijkheden waar te maken

Op Bonaire, Saba en Sint Eustatius ligt – net als in Europees Nederland – een grote verantwoordelijkheid bij onderwijsbesturen. Binnen de wettelijke kaders zijn zij verantwoordelijk voor onder meer de inrichting van de organisatie, de besteding van middelen, het personeelsbeleid, de kwaliteitszorg en de vormgeving van onderwijsprogramma's, didactiek en toetsing. In Europees Nederland dragen onderwijsbesturen deze verantwoordelijkheid binnen een omgeving van samenwerkingspartners, ondersteunende infrastructuur en toegang tot kennis en expertise. Deze infrastructuur ontbreekt grotendeels op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Deze structurele kwetsbaarheden maken dat onderwijsorganisaties op de eilanden onvoldoende in staat zijn goed onderwijs te realiseren. Daarbij zijn de organisaties door de kleinschaligheid en afgelegen ligging sterk afhankelijk van individuele personen. Het vertrek van één ervaren schoolleider of schoolbestuurder kan grote gevolgen hebben voor de continuïteit en kwaliteit van de onderwijsorganisatie.

Advies: ontwikkel gerichte benadering voor goed onderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius

De minister van OCW is verantwoordelijk voor goed onderwijs in zowel Caribisch Nederland als Europees Nederland. Om deze gelijke verantwoordelijkheid waar te maken, dient de landelijke overheid, nadrukkelijker dan nu het geval is, uit te gaan van de specifieke omstandigheden op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Deze eilanden staan voor een complexe opgave die voortvloeit uit de kleinschaligheid, het eilandelijke karakter en de geïsoleerde ligging ten opzichte van het Europese deel van Nederland. Door de afgelegen ligging is het bijna onmogelijk om gebruik te maken van instrumenten uit Europees Nederland. Onderwijsorganisaties op de eilanden hebben niet dezelfde toegang tot hulpbronnen en ondersteuning als scholen in Europees Nederland. De randvoorwaarden ontbreken om binnen de huidige kaders van het Nederlandse onderwijssysteem goed onderwijs te verzorgen op de eilanden. Het uitgangspunt van gelijkgeschakeling van beleid en regelgeving voor Europees en Caribisch Nederland komt hieraan onvoldoende tegemoet. De raad adviseert de minister van OCW daarom een gerichte benadering te ontwikkelen voor Bonaire, Saba en Sint Eustatius. De minister zal zich extra moeten inspannen om recht te doen aan de specifieke omstandigheden en te compenseren voor de structurele beperkingen op de eilanden. Dit is nodig om dezelfde onderwijskwaliteit te realiseren als in het Europese deel van Nederland. De Grondwet biedt ruimte voor een context-specifieke invulling van de overheidsverantwoordelijkheid.

In de praktijk worden beleid en wetgeving vaak ontwikkeld met de situatie in Europees Nederland voor ogen, waarna wordt bezien of deze toepasbaar zijn in Caribisch Nederland. De specifieke context en structurele uitdagingen van de eilanden worden onvoldoende meegenomen, waardoor kwetsbaarheden blijven bestaan. De minister van OCW dient steeds te bezien wat onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius nodig hebben om hun taken goed te kunnen uitvoeren. De structurele kwetsbaarheden mogen niet op de schouders van individuele scholen of besturen blijven drukken. Dit vraagt om bestendige ondersteuning in de vorm van een hogere basisbekostiging en gerichte, praktische maatregelen, zoals betere voorlichting over studiemogelijkheden in de regio, gezamenlijke inwerkprogramma's voor personeel en versterkte kennisdeling tussen overheidsinstanties en onderwijsinstellingen binnen heel Nederland. Daarnaast dient de minister steeds zorgvuldig af te wegen hoe beleidsinspanningen aansluiten bij de specifieke context van Bonaire, Saba en Sint Eustatius – met aandacht voor verschillen tussen de eilanden en heldere verhoudingen tussen organen, organisaties en personen op de eilanden.

Aanbeveling een: waarborg toerusting voor verschillende toekomstpaden van jongeren op Bonaire, Saba en Sint Eustatius

Rust leerlingen en studenten toe voor verschillende toekomstpaden

De raad beveelt de minister van OCW en onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius aan om de onderwijsprogramma's zo aan te passen dat deze leerlingen en studenten beter toerusten voor de verschillende toekomstpaden die zij bewandelen. Dit vraagt om een brede voorbereiding, met aan het einde van het voortgezet en beroepsonderwijs mogelijkheden tot specialisatie en gerichte lessen. Daarnaast dient het CXC-onderwijs op Saba en Sint Eustatius beter aan te sluiten op het primair onderwijs en toe te leiden naar vervolgonderwijs in zowel Europees Nederland als de Caribische regio. Tot slot is het zaak te zorgen voor een toereikend en samenhangend onderwijsaanbod op de eilanden, zodat alle jongeren tot 18 jaar onderwijs kunnen volgen zonder het eiland te hoeven verlaten.

Breng onderwijs in Nederlandse taal op niveau

Op alle drie de eilanden leven grote zorgen over de Nederlandse taalvaardigheid van leerlingen en studenten. Een goede (basis)beheersing van het Nederlands is – naast beheersing van het Engels, Papiamentu en/of Spaans – van belang voor deelname aan (vervolg)onderwijs en de Nederlandse samenleving. De minister van OCW dient scholen in Caribisch Nederland gericht te ondersteunen bij het versterken van de Nederlandse taalvaardigheid. Bijvoorbeeld door te investeren in en hulp te bieden bij de werving van leraren Nederlands op Bonaire en van leraren Nederlands als vreemde taal (NVT) voor Saba en Sint Eustatius, en te helpen bij de ontwikkeling van meerjarige lesmethoden die aansluiten bij de eilandelijke contexten. Vanwege de kleinschaligheid van het onderwijs op de eilanden voorziet de markt hierin namelijk niet. Daarnaast kunnen scholen zelf het onderwijsaanbod in het Nederlands beter differentiëren, bijvoorbeeld door extra lessen aan te bieden voor jongeren die willen doorstromen naar vervolgonderwijs in Europees Nederland.

Vereenvoudig doorstroomroutes binnen Caribische regio

De raad pleit ervoor dat de minister van OCW en onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius samen de doorstroomroutes van leerlingen en studenten naar vervolgonderwijs binnen de Caribische regio vereenvoudigen. Deze routes kunnen relevante en kansrijke alternatieven bieden voor studeren in Europees Nederland. Maar de mogelijkheden in de Caribische regio (waaronder Aruba, Curaçao en Sint Maarten, maar bijvoorbeeld ook Barbados, Jamaica of Trinidad) zijn vaak niet bekend of er zijn financiële belemmeringen. De minister van OCW moet studeren in de regio financieel beter ondersteunen, bijvoorbeeld door een aangepaste opstarttoelage. Daarvoor is het ook nodig de samenwerking binnen het Koninkrijk op onderwijsterrein te versterken – zowel tussen de overheden van de vier landen (Aruba, Curaçao, Nederland en Sint Maarten) als tussen de onderwijsinstellingen op de eilanden.

Vergroot mogelijkheden voor studeren en terugkeren op Bonaire, Saba en Sint Eustatius

De raad vraagt aandacht voor de positie van jongeren die op de eilanden blijven of na het vervolgonderwijs elders terugkeren. Idealiter behalen jongeren op het eiland een diploma waarmee ze aan het werk kunnen, maar op dit moment is dat niet altijd mogelijk. De raad beveelt de minister van OCW aan samen op te trekken met de Raad Onderwijs Arbeidsmarkt Caribisch Nederland en de scholen voor voortgezet en beroepsonderwijs op Bonaire, Saba en Sint Eustatius en te bekijken hoe beroepsopleidingen, leerwerktrajecten en mogelijkheden voor leven lang ontwikkelen kunnen worden ingericht en uitgebreid in samenwerking met de openbare lichamen en werkgevers op de eilanden.

Aanbeveling twee: stel onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius in staat goed onderwijs voor iedereen te verzorgen

Zorg voor voldoende en goed onderwijspersoneel

De raad beveelt de minister van OCW aan om structurele ondersteuning te bieden bij het werven en inwerken van onderwijspersoneel op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. Door het grote verloop van onderwijspersoneel zijn onderwijsorganisaties genoodzaakt regelmatig nieuwe medewerkers te werven, vaak op arbeidsmarkten op aanzienlijke afstand. De raad doet suggesties voor een roulatiepool van leraren vanuit Europees Nederland, vaste relaties met instellingen in Europees Nederland om stageplekken te creëren voor onderwijspersoneel, en een eilandelijk schooloverstijgend introductieprogramma voor startende leraren.

Daarnaast pleit de raad ervoor dat de minister scholing en kennisdeling binnen en tussen schoolteams beter faciliteert en de positie van onderwijspersoneel binnen de onderwijsorganisaties op de eilanden versterkt. Meer gedeelde verantwoordelijkheid op teamniveau vermindert de kwetsbaarheid die ontstaat door een groot verloop, en de afhankelijkheid van enkele personen. De wetgeving rond formele medezeggenschap op de eilanden verschilt met die in Europees Nederland. De raad stelt voor deze gelijk te trekken om de positie van het onderwijspersoneel binnen de onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius te versterken.

Vergroot kwaliteit en kwantiteit eilandelijke onderwijsbestuurders en schoolleiders

Het ministerie van OCW en onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius kunnen onderwijsbestuurders en schoolleiders beter toerusten voor hun taken. De raad beveelt de onderwijsorganisaties aan toe te werken naar inzet van eilandelijke onderwijsbestuurders en schoolleiders. Dit kan door actief op zoek te gaan naar potentiële kandidaten op de eilanden en hen te begeleiden richting management- en bestuursfuncties. En door structureel te investeren in de professionele ontwikkeling van schoolmanagement en onderwijsbestuurders, bijvoorbeeld via professionaliseringsprogramma's, verbeterde inwerkprogramma's en intervisie.

Om de onderwijsorganisaties weerbaarder te maken tegen personeelsverloop, stelt de raad ook voor om de samenwerking tussen de onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius te intensiveren – onderling en met organisaties uit andere domeinen, op de afzonderlijke eilanden en eilandoverstijgend. De minister van OCW kan daartoe in overleg met de onderwijsbesturen een of twee permanente ondersteuningsbureaus inrichten en financieren.

Aanbeveling drie: pas rol, positie en werkwijze van overheidsinstanties aan op eilandelijke contexten

Pas overheidsbenadering aan op situatie waarin onderwijsorganisaties functioneren

De raad beveelt de minister van OCW aan om het contact tussen landelijke overheidsinstanties en onderwijsorganisaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius meer te coördineren. Voor bijvoorbeeld het ministerie en de Inspectie van het Onderwijs is het zoeken naar een balans tussen nabijheid en gepaste afstand. Het is zaak onderwijsbestuurders en schoolleiders op de eilanden niet onevenredig te belasten met het ontvangen van delegaties en het voeren van (online) overleg. De raad bepleit daarom meer stroomlijning in de onderlinge kennisdeling, en coördinatie door landelijke instanties, met aandacht voor de onderlinge relatie en bewustzijn van de gedeelde koloniale geschiedenis en de doorwerking daarvan in het heden. Daarnaast is het zaak de rol en positionering van de afdeling Caribisch Gebied van het ministerie van OCW beter af te stemmen op de behoeften van onderwijsorganisaties op de eilanden.

Laat onderwijswetgeving en wetgevingsproces beter aansluiten op eilandelijke context

De raad beveelt de minister van OCW aan om Bonaire, Saba en Sint Eustatius scherper in het vizier te houden bij ontwikkeling van wet- en regelgeving en de situaties op de eilanden in een vroeg stadium mee te wegen in wetgevingstrajecten die gelden voor het hele land. De minister dient werk te maken van toegankelijke consultatie en begrijpelijkheid van de wet- en regelgeving en te voorzien in verbeterde juridische ondersteuning voor de scholen op de eilanden en een helder overzicht van geldende wet- en regelgeving. De Inspectie van het Onderwijs kan in het aangepaste onderzoekskader voor 2027 transparanter zijn over de afwegingen bij het onderwijstoezicht in Caribisch Nederland.

Benut positie openbare lichamen

De openbare lichamen (eilandelijke overheden van Bonaire, Saba en Sint Eustatius) kunnen beter benut worden als verbindende schakel tussen onderwijs, andere domeinen en de eilandelijke samenleving. De raad beveelt de minister van OCW aan meer te overleggen met elk eilandsbestuur over landelijk onderwijsbeleid en landelijke wetgeving. Bijvoorbeeld door het openbaar lichaam de bevoegdheid te geven een voorstel te doen of het recht gehoord te worden. De rol van het openbaar lichaam kan per eiland verschillend worden ingevuld om recht te doen aan de specifieke situaties op Bonaire, Saba en Sint Eustatius. De verdeling van de formele verantwoordelijkheden tussen schoolbesturen en openbare lichamen moet daarbij intact blijven.

b

thema's uitgelicht op bonaire, saba en sint eustatius

Visualisaties

In deel B brengt de raad aan de hand van de zes thema's de werking van het onderwijsstelsel nader in beeld. Dit vormt de basis voor de overkoepelende bevindingen in deel A. Deel B is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de voor dit doel opgerichte eilandcommissies, bestaande uit mensen die op de eilanden in het onderwijs werken. De inhoud in dit deel is gebaseerd op de perspectieven en ervaringen van de mensen op Bonaire, Saba en Sint Eustatius.

meertaligheid

onderwijsaanbod

uitdagingen voor het onderwijs

het onderwijs omarmt meertaligheid, maar...

omgang met verschil tussen onderwijstaal en thuistalen veroorzaakt kansenongelijkheid

mensen doen veel met weinig middelen, maar...

onderwijsaanbod sluit beperkt aan op behoeften

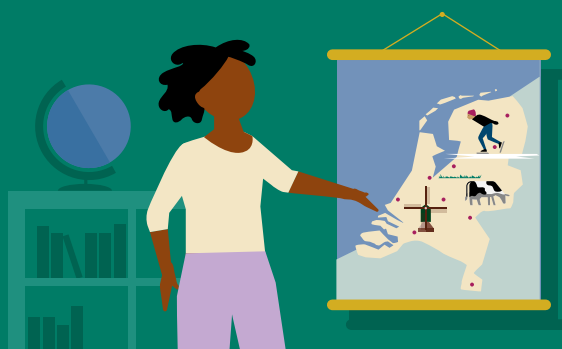
onderwijs moet leerlingen en studenten met verschillende thuistalen kunnen bedienen

beperkt ondersteuningsaanbod bemoeilijkt inclusiever onderwijs

onderwijsinhoud sluit niet altijd goed aan bij leven op Bonaire

uitdagingen voor het onderwijs

mensen steken onophoudelijk handen uit de mouwen om te doen wat nodig is, maar...

vacatures zijn moeilijk te vervullen

verloop van onderwijspersoneel is hoog

vermenging van formele en informele rollen

onderwijspersoneel moet vaak van overzee komen

Europees-Nederlandse kaders sluiten onvoldoende aan

bij- en nascholing organiseren is lastig en sluit beperkt aan op behoeften

inclusief onderwijs

onderwijsovergangen

uitdagingen voor het onderwijs

iedereen hoort erbij in het onderwijs, maar...

**grote druk op zorgcoördinatoren
en leraren**

**specialisten zijn
beperkt aanwezig**

bekostiging is ontoereikend

onderwijsorganisaties werken nauw samen, maar...

**onderwijs moet voorbereiden op
verschillende toekomstpaden**

... op eiland

**... in regio
(Caribisch gebied en Verenigde Staten)**

... in Europees Nederland

Colofon

Over de Onderwijsraad

Goed onderwijs voor iedereen: daar draagt de Onderwijsraad aan bij. De raad geeft al meer dan honderd jaar onafhankelijk advies over onderwijsbeleid en -wetgeving aan de regering en de Eerste en Tweede Kamer. Gevraagd én uit eigen beweging. Dit mondt uit in gefundeerde verkenningen en adviezen die focussen op oplossingen voor de langere termijn. Ze gaan over alle vormen van onderwijs: van voorschoolse voorzieningen tot aan postuniversitair onderwijs en een leven lang ontwikkelen.

De raad is onafhankelijk, met oog en oor voor ontwikkelingen en opvattingen in de samenleving en het onderwijs. De adviezen zijn gebaseerd op wetenschappelijke kennis en inzichten. En ze worden gevoed door kennis en ervaring uit de onderwijspraktijk en de praktijk van onderwijswetgeving en -beleid. De JongerenOnderwijsraad, met leerlingen en studenten van diverse leeftijden en schooltypen, voedt de raad met ervaringen en ideeën over het Nederlandse onderwijs en denkt mee over onderwerpen.

Samenstelling raad

prof. dr. L. (Louise) Elffers (voorzitter)
prof. dr. G.J.J. (Gert) Biesta
dr. D.J.M. (Dominique) Majoor
D. (Daisy) Mertens MEd
dr. C.J. (Cor) van Montfort
prof. dr. S.F. (Susan) te Pas
prof. mr. S. (Stefan) Philipsen
prof. dr. T. (Trudie) Schils
drs. L.Y.P. (Luc) Sluijsmans
mr. H. (Harmjan) Vedder
drs. M.P. (Mirjam) van Leeuwen (secretaris)

Onderwijsraad
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag
secretariaat@onderwijsraad.nl
(070) 310 00 00

ISBN 978-94-6121-106-4
Intern documentnummer AD.2600035

Ontwerp

thonik

Visualisatie

Things To Make And Do

Fotografie

© Onderwijsraad, Den Haag

Uitgave van de Onderwijsraad, Den Haag, april 2026

